

☉ SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Cahid BALTACI

☉ YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

İsmail L. ÇAKAN

BU SAYIDA

VEDA	İslâm MEDENİYETİ
İSLÂM VE BATI	M. EL-MAĞRİBİ
	Terc: Ömer CEBECİ
İSLÂMDA HELAL VE HA- RAM MANTIĞI	Celâl YENİÇERİ
ÜNLÜ CELVETİ ŞEYHLERİ	Hakkı Şinasi ÇORUH
CEVİZ KABUKLARI (Şiir)	Safvet ÇELEBİ
EBU'L - HASAN EL-MÜ- ZEYYİN	Dr. A. Subhi FURAT
İMAM-HATİB GENÇLİĞİ Şiir	Mustafa BAYBURTLU
İSLÂM HUKUKU VE ROMA HUKUKU	Av. Dr. Y. Ziya KAVAKÇI
İMAM - HATİB OKULLARI VE KÖY ENSTİTÜLERİ ...	Sabri AKDENİZ
HAYATA DÖNMELİYİZ ...	Ali Ulvi KURUCU
ZAFERİNİZ, İSLÂMİN ZA- FERİ OLACAKTIR	Fahreddin OLGUNER
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜ- SÜ ROZETİ	Yük. Müh. Ö. KIRAZOĞLU
MEHMED ÂKİF'İN İNANÇ- LARI VE SECİYESİ	Mahir İZ
İSLÂM İŞİĞİNDE SİYASET	M. Said ÇEKMEGİL
MÜSLÜMANLARIN TIB'DA- KI YENİLİKLERİ	Hasan ÖZÖNDER
SÜLEYMANİYE (Şiir)	KIBRISLI
OSMANLI MİMARLIĞI	Cevad ÜLGER
SUALLERE CEVAPLAR ...	G. MERT - Y. V. YAVUZ
TİYATROMUZDA BUNA- LIM VE «ESKİ ÇAMLAR BARDAK OLDU	Hilmi KURFULUŞ
FİLM HİKÂYESİ YARIŞ- MASI	İslâm MEDENİYETİ
HZ. EBU BEKİR	LUT-KAN
HABERLER	Dr. Cahit ÖNEY
RUBÂİ	İslâm MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havalâ Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECİ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: T.I.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: Mehmet KARAMAN
Kayseri: T.I.E.T.F. İkinci Başkanı: İmdat N. NURSAÇAN
İzmir : T.I.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : Orhan ÇETİN

TEKNİK KADRO

Sekreter : Erdoğan ATAK
Ressam : Gürbüz AZAK
Dizgi ve Baskı : F A T İ H M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl: 2 — Sayı: 17
Basıldığı tarih: 18/1/1969

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 25 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 12,5 TL.
Öğrencilere: Yıllık 20 TL.
» 6 aylık 10 TL.
Yabancı memleketlere posta
ücreti ilâve edilir.

Bir sayısı: 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk: 2.000 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Tek renk: 1.000 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamam : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

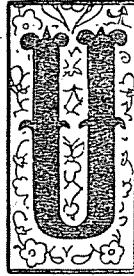
Hukuk

İslâm Hukuku

ve

Roma Hukuku

Avukat Dr. Yusuf
Ziya KAVAKÇI

mumî mülâhazalar: İnsanlar medenî ihtiyaclarını ancak müsterek yaşamak suretiyle karşılarlar. Tek başına yaşamak ancak roman kahramanı ve hayal âlemi insanlar için bahis konusudur. Cemiyet halinde yaşamının zarurî neticesi olarak insanlar arasındaki münasebetlerde uyulması gerekli bir kısım kaideler ve prensipler ortaya çıkmıştır. İhtiyacların ve menfaatların karşılanması lüzumu nizam fikrini zarurî kılmış ve nizam da tarihin değişik devirlerine ve dünyanın muhtelif bölgelerine göre değişen hukuk sistemlerini doğurmuştur. (*)

A) Hukuk: Hukuk cemiyet mensupları içinde adalet tevziini hedef edinen müeyyideli kaideler mecmuasıdır. Hukukun arkasında onun müeyyidesini işleten otorite (sulta) mevcuttur ki kaidelere riayet mecburiyeti bu suretle fiilen sağlanır.

B) Hukuk sistemleri: Zaman ve mahal değişkenliği ile mütenasip olarak tarih içinde farklı hukuk sistemleri doğmuştur. Kaynaklarının, esas mefhumlarının ve temel kaidelerinin farklılığı; meselelere getirilen hal çarelerin, usul hükümlerinin ve infaz esaslarının ayrılığı gibi gerek esas ve gerekse şekil hukuku bakımından birbirinden farklılık hukuk sistemlerinin ihtilafı için miyar vazifesi görmüştür. Babil Hukuku, Sümer Hukuku, Roma Hukuku, Cermen Hukuku, Anglo-Sakson Hukuku, Kanonik Hukuku, Talmud Hukuku ve İslâm Hukuku çeşitli hukuk sistemlerini temsil için zikredilebilir.

C) Hukuk sistemlerinin birbirlerine tesirleri tabii ki bahis mevzuudur. Mukayeseli Hukuk araştırmaları bu konuyu işlemiştir ve işlemektedir. Tesir derece ve nisbetini ilmi araştırmalar geniş münakaşalar içinde bize vermektedir. Bu arada bazı hukuk sistemlerinin istiklâli dahi tetkik mevzuu yapılmıştır.

(*) Bu yazı, 2 Ekim 1968 gün saat 20.00'de Ankara İmam-Hatip Okulu Mezunları Cemiyeti Konferans salonunda aynı mevzuda verilmiş konferans notlarının ka-

1) **Roma Hukuku:** Roma Hukuku büyük bir hukuktur; Romalıların hukuk de-hâlarının mahsulüdür; Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, İngiltere, Yunanistan gibi batı ve orta Avrupa'yı, Anadolu, Suriye, Mısır ve kuzey Afrika'yı içine alan ve Akdenizi hakiki bir Roma gölü haline koyan büyük Roma İmparatorluğunun uzun uzun hakimiyetinin eseridir. Bu hukuk İslâm Hukuku'nun yayılma sahasında daha önceden hakimiyet kurmuş ve mer'i olmuş bir hukuktur.

A) **Roma Tarihi:** Roma Hukuku, Roma tarihi içinde ortaya çıkmış ve gelişmesini tamamlamıştır. Romalıların hakimiyetini ifade eden tarihleri asırlar boyu devam etmiştir. Teessüsü milâttan evvel (M.E.) 754 veya 753 yılında Roma şehrinin ef-saneler arasında kurmasıyla başlar ve milâttan-sonra Bizans hakimiyetinin sona ermesine kadar devam eder ki hakimiyet müddeti 20 asrı birkaç asır aşar. Bu ci-han tarihinde çok raslanan bir imparatorluk değildir. Hakkı teslim etmek lazımdır.

Roma tarihi bir kaç kısma ayrılır:

- a) Krallık devri (M.E. 754 veya 753-509),
- b) Cumhuriyet devri (M.E. 509-27),
- c) İlk İmparatorluk devri (M.E. 27-284 M.S.),
- d) Son İmparatorluk devri (M.S. 284-1453).

B) **Romalıların hukukî dehâları:** Romalılar siyasi ve askeri dehâları yanında bariz olarak hukukî dehâ sahibi idiler. En eski devirlerinden itibaren Roma Huku-kunu geliştirmeye çalışmışlar; örfü âdet şeklinde, rahiplerin (pontifex) ve pre-torların - tafsilâtı mevzuumuz dışında kalan - çalışmaları halinde tekâmül eden hukuklarını XII Levha Kanunu ile tesbit etmişlerdir. Hukukçuların hukukî muta-lâalarıyla (responsa) ve içtihatlarıyla fevkalâde zenginleşen bir hukuk, İstanbul ve Beyrut Hukuk Mekteplerinde memleketin her tarafından gelen hukuk talebelerine salâhiyetli hocalar tarafından tedris ve sistematize edilmiştir.

Kendisinden dört yüz yıl kadar önce yaşamış bulunan bir hukukçu olan Gaius'un meydana getirdiği İntitutiones ve benzeri eserleri sahip Justinianus (hakimiyeti M. S. 527-565), Roma Hukukunu ihya için bir plan yapmış ve bu plan icabı 528-534 yılları arasında 6 sene gibi kısa bir müddet zarfında tanzif ettiği ilmi heyetler yo-luyla Corpus Iuris Civilis'i meydana getirmiştir ki bu mecellenin muhtevası şu eser-lerdir:

- a) İntitutiones (Kanun hüviyetini haiz bir talebe kitabıdır),
- b) Digesta (Klâsik hukuk eserlerinden alınan parçalar toplamıdır),
- c) Codex Justinianus (İkinci asırdan itibaren Justinianus'a kadarki imparator kanun ve emirnamelerini toplamıdır),
- d) Justiniani Novellae (Justinianus'un bizzat kendi kanunlarını ihtiva etmek-tedir).

C) XII. asırda Bolonya Üniversitesinde Roma Hukuku yeniden ele alınmaya başlanmış, bahis mevzu hukuk eserleri dünyanın muhtelif yerlerinden gelen tale-belere tedris edilmiştir. Müteakip asırlarda glossatorların (haşiyecilerin) koydukları glossalarla (haşiyeler) son derece zenginleşen bu hukuk, muhitine geniş tesirde bulunmuştur.

D) **İktibas:** Bolonya'da başlayan bu hukuk faaliyeti talebelerle birlikte memle-ketin uzak noktalarına taşınmış ve oralardaki adalet tevzi işinin özünü teşkil et-miştir. Daha sonra mahallî takrir faaliyeti münasebetiyle roma hakimiyetinin mev-cut olduğu bölgelerdeki bütün kanunlaştırma hareketine çok büyük nisbette mü-essir olmuştur ki Almanya, Fransa, Avusturya ve İsviçre bu arada zikredilebilir. Cumhuriyetten bu yana Türkiye, Roma Hukukunun tesir sahasına girmiş bulunmak-tadır. Roma Hukuku bugün dünyanın hiç bir yerinde - küçük bir yer müstesna-doğrudan doğruya mer'i değildir. Onun mer'iyeti bilvasıtaadır.

2) **İslâm Hukuku:** İslâm Hukuku hakikaten dünyanın en büyük hukukların dan biridir, belki de birincisidir. Mensupları onun ilâhiliğine inanmışlardır, vicda-nen ve kalben bağlanmak zorundadırlar. Tamamen dünyevi işlerde dahi sevap bek-lerler. Zahirî müeyyide yanında batını diyebileceğim içten bağlılık müeyyidesi bu hukuka kuvvet atfetmiştir. Arabistan, Suriye, Irak, Anadolu, Mısır, Kuzey Afrika, İran, Afganistan, Hindistan, Pakistan gibi dünyanın üç büyük kıtasına yayılan geniş bir alanda uzun müddet tatbik imkanı bulmuş olan İslâm Hukuku, bugün bile bahis konusu ülkeler hukukuna çok büyük nisbette tesir icra etmektedir ve o memleket hukukları esaslarını İslâm Hukuk mefhumlarından almaktadır. İslâm Hu-kuku Endonezya, Afrika kıtasındaki bir çok devletlerin hukuklarına da tesir et-miş, balkanlar ve hatta müslümanların yaşadığı devirlerde Avrupa'nın bazı büyük bölgelerinde azımsanamıyacak bir müddet tatbikat kazanmıştır. İslâmların hakim

olduğu devirde bugünkü İspanya ve Portekiz de İslâm Hukukununun tatbik muhiti olmuştur. Selçuklular ve Osmanlılar devrinde pek çok inkişaf eden bu hukuk Türklerle çok şey vermiş, onlardan yine çok şey kazanmış ve türk tarihinin her sahifesi İslâm Hukukununun tesiri altında kalmıştır. Bu objektir bir vakıdır.

A) Teessüsü: İslâm Hukuku menşei vahi'den alır. Başlangıcı Hz. Muhammed'in risâleti ile dir. Kur'an ayetleri ve Peygamber sünneti bu hukukun esasını teşkil etmiştir. Sahabe ve tabi'inin devri sade geçmekle beraber İslâm Hukuku bakımından mebd'e olacak vak'alara hal çareleri de vermiştir.

B) Bilhassa Hz. Ömer devri başta olmak üzere İslâm fütuhâtı genişlemeye başlayınca, Suriye, Irak, İran, Mısır, Kuzey Afrika, Doğu Anadolu ve Arabistanın tamamı, hatta kuzey batı Hindistan fethedilince artık müslümanlar daha önce başka dinlere ve hukuk sistemlerine mensup olan milletlerle doğrudan doğruya karşı karşıya gelmişler ve onlara İslâm Hukukunu tatbik için yeni yeni hazırlıklar yapmışlardır. Böylece İslâm Hukuku ilmi ortaya çıkmış ve mezheplerin kuruluşuyla muvazi olarak İslâm Hukuku büyük bir gelişme kaydetmiştir.

C) Fihakika İslâm Hukuku fakihleri bu branşı kurmak için büyük mesai sarfetmişlerdir. İmam-ı A'zam Ebû Hanife (80-150/6999-767) Kûfe'de İmam-ı Ebûl Yûsuf (113-182/731-798) ve İmam-ı Muhammed eş-Şeybânî (131-189/749-804) gibi iki dev İslâm hukukçusu yetiştirmiş ve onlara eserlerinde bol bol kullandıkları geniş bir hukuk kültürü vermiştir. Daha önce İmam-ı Mâlik (90-179/704-795) el-Muvatta' adlı değerli eserini yazmıştı. İmam-ı Şâfi'i (150-204/766-804) önce Mâlik'in derslerini Medine'de takibetmiş, sonra Bağdad'da İmam-ı Muhammed'in talebeliğini yapmıştır ki Kitâb'ul-Umm ve er-Risâleh adlı eserleriyle hanefî fakihlerinden aldığı ve İmam-ı A'zam'dan gelen tedarisatâ istinadla İslâm Hukukununun Metodolojisini teşkil eden Usûl-ı Fıkh'ı kurmuştur. İmam-ı Muhammed'in ve İmam-ı Ebû Yûsuf'un eserleriyle ve tedarisatıyla tamamen tesbit edilmiş ve kayd altına alınmış bulunan Fıkhın Furû'u artık mücerred ve nazari esaslarını Şâfi'inin eserleriyle kazmış olmaktadır. İmam-ı Ahmed b. Hanbel'in (164-241/780-855) faaliyeti teknik bakımından İslâm Hukukuna çok şey katmamıştır kanaatindeyiz. Böylece hicri birinci ve ikinci asırlarda (milâdî 7-8 asırlar) İslâm Hukuku bütün esaslarıyla, nazariyatıyla ve pratik kaideleriyle, ilim olarak tam bir tarzda teessüs ve tegekkül etmiştir. Tegekkül yeri olarak Mekke, Medine, Bağdat ve Kûfe şehirleri ilim merkezi vazifesini görmüştür. Buralarda yetişen fakihler geniş imparatorluk sahasında muhtelif merkezlere kadı olarak tayin edilmiş ve öğrendiklerini oralarda hem öğretmiş ve hem de mahkemelerde tatbik etmiştir ki kararların bir kısmı bazılarınca eser haline getirilmiştir ve bugün elimizdedir.

D) Emevîleri takiben Abbâsî İmparatorluğu, Büyük Selçuk İmparatorluğu, Hint-müslüman İmparatorlu ve nihayet Osmanlı İmparatorluğu zamanında nazari ve tatbiki İslâm Hukuku fevkalâde gelişmiş, binlerce sayfalara varan eserler kazanmış, fetvalarla cemiyete intibakı sağlamış ve ciltler dolusu mahkeme sicilleri bırakmıştır. Bu arada Türklerin müslüman oldukları ilk devreye rastlayan Karahanlılar devri İslâm Hukuk faaliyeti hiç ihmal edilemeyecek bir kıymettedir. İslâm Hukuku müslüman Türklere çok şey borçludur.

3) İslâm Hukuku ile Roma Hukuku arasındaki benzerlikler: İslâm Hukuku ile Roma Hukuku arasında bazı benzerliklerin mevcudiyeti göze çarpar. Her iki hukukun bazı kelimeleri sanki birbirinin tercümesi imiş gibi bir his doğurur. Bu mesele üzerinde yazı yazmış bulunan müellifler genellikle şu kelimeleri ve müesseseleri zikrederler: el-Rıkhü: Prudentia (anlamak, bilmek) er-Re'yu: Opinio (görüş, hukukçuların görüşleri), Maslahat'ul-Âmmeh veya İstislâh: Salus populi (halkın selâmeti ve iyiliği, âmme menfaati), el-İcmâ': Consensus (anlaşma, aynı görüşte olma, alimlerin bir hususta ittifak etmeleri), el-'Âdeh: Usus (adet, örfü âdet), Ille'uş-Şer': Ratio legis (hikmet-i meşruiyeti, hikmet-i teşri'iyesi), el-Fetvâ: Responso prudenti-

Bu hususta fikirlerini beyan etmiş olan her yazar yukardaki benzerlikleri değişik sebebe bağlamıştır. Fakat müşterek bir görüş varsa bu da bu tip müşâbâhetin iktibas iddiası için kâfi bir delil olmayacağı ve iki hukuk arasındaki istiklâle hiç gölge düşüremeyeceğidir. Gerçekten bilhassa muasır müellifler bu benzerlikleri, akıl için yolun bir olduğu ve bahis mevzuu mefhumların mümeyyiz mefhumlar değil, fakat bütün insanlık için müşterek mefhumlar bulunduğu görüşlerine istinatla izaha çalışmışlardır. Onlar bu tip benzerliklerin Roma Hukuku ile Anglo-Sakson Hukuku arasında da mevcut olduğunu kaydederler.

4) İslâm Hukuku ve Roma Hukuku arasındaki benzerlikler:

kısaca arz edilen benzerlikler yanında bu iki hukukun birbirinden çok farklı tarafları mevcuttur. Ezcümle şunlar zikredilebilir:

A) Kaynaklar:

- a) İslâm Hukuku: Kur'an, Sünnet, Kıyas-ı fukaha, İcmâ'
b) Roma Hukuku: XII Levha Kanunu, Corpus Luris Civilis v.s.

B) Menşei:

- a) İslâm Hukuku: İlahî, vahye dayanır.
b) Roma Hukuku: Beşeri, akla dayanır.

C) Laiklik:

a) İslâm Hukuku: Din ve dünya işleri, dünyevî ve uhrevî işler taksimi yoktur.

b) Roma Hukuku: Nihâî şekliyle lâiktir.

D) Kısımları:

- a) İslâm Hukuku: İbâdât, muamelât, münâkehât, ukubât ve feraiz.
b) Roma Hukuku: Şahıslar, mallar, davalar,

E) Metot:

- a) İslâm Hukuku: Daha çok kazuisttir.
b) Roma Hukuku: Az kazuisttir.

F) Din:

- a) İslâm Hukuku: Müslümanlar monoteist (vahdaniyetci) dir.
b) Roma Hukuku: Romalılar politeisttir (çok tanrıcı).

G) Şekilcilik:

- a) İslâm Hukuku: Çok elastik ve az şekilcidir.
b) Roma Hukuku: Çok şekilcidir.

H) İcra ve takip:

- a) İslâm Hukuku: Otorite devlettedir, ferdî takip ve icra yoktur.
b) Roma Hukuku: Ferdî takip ve icra mevcuttur.

I) Aile reisliği:

a) İslâm Hukuku: Disiplin ve terbiye salahiyeti verir.
b) Roma Hukuku: Aile reisi mutlak otorite sahibidir. Aile mensuplarının bütün kazandırıcı muameleleri kendisine racidir. Dilediğini aileden ihraç edebilir ve hürriyetinden mahrum edebilir.

J) Evlât edinme:

- a) İslâm Hukuku: Evlât edinme yoktur.
b) Roma Hukuku: Evlât edinme kabul edilir.

K) Faiz:

- a) İslâm Hukuku: Faizi reddeder.
b) Roma Hukuku: Faizi kabul eder.

L) Doğuş şekli:

- a) İslâm Hukuku: Doğrudan doğruya yazılı olarak doğmuştur..
b) Roma Hukuku: Ancak XII Levha Kanunu ile yazı ile tesbite başlanmıştır.

5) Roma Hukuku İslâm Hukukuna tesir etmemiştir: Zikredilen farklar binlerce fark arasında seçilmiş bir kaç misaldir. İslâm hukuk kurucularının yetiştirdikleri ve tedris faaliyetinde buldukları ilim merkezleri -Mekke, Medine, Kûfe, Bağdad,- Romalıların fiili hakimiyetinden uzaktı. Felsefî ilimler hilâfına ilk İslâm Hukuku eserlerinde Arapçalaştırılmış hiç bir Lâtin veya Yunan Hukuk istilahına rastlanmadığı gibi Roma Hukukuna ait hiçbir eserin ne tamamının ve ne de bir kısmının arapçaya tercüme edildiği de sabit değildir. Ayrıca İslâm hukukçularının lâtinca bildikleri hususunda herhangi bir kayda sahip değiliz. Kurucu devir İslâm Hukuk müellefatında Roma Hukuk eserlerine bir tek atıf dahi mevcut değildir. Romalıların İslâm ülkesine en yakın ve en önemli hukuk mektepleri olan Beyrut Roma Hukuk Mektebi - bir müeelifin de beyanı gibi, milâdî altıncı asrın ortalarında harab olmuş ve hocalar Sidon'a taşınmışlardır. Müslümanların bu mektebin tesiri altında kalmaları bahis mevzuu değildir. Schwarz gibi memleketimizde iyi tanınan ve büyük bir Roma hukukçusu olduğu muhakkak olan bir alim İslâm Hukukunun Roma Hukukundan iktibas edilmediğini açıkça zikreder. Muasır müellifler umumiyetle bu görüşü kabul etmektedirler. İtiraf etmek lâzımdır ki bu konu müslüman müelliflerin değil, garpli müelliflerin tetkik sahası olmuştur. Problem de Garpten gelmez.

BİBLİYOGRAFYA:

AMOS, G. Scheidon, The History and Principles of Civil Law of Rome, s. 406-415.

- ANSAY, S. Şakir, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, (üçüncü bası), Ankara 1958, s. 1-2.
- BERKİ, A. Himmet, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, I, Ankara 1955. s. 4-5.
- BERKİ, Şakir, Etudes de Droit, no: 1-4, Ankara 1957-1958, s. 1-9.
- BİLMEN, Ö. N. Hukuki İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye, İstanbul, c. 1, s. 338.
- BOUSQUET, G. H. Fıkıh Muamması ve Kaynaklarının Esrarı (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 23-52.
- BUSSI, Ricerce interno alle realizzioni fra retratto bizantino e musulmano.
- CATTESCHI, Dominico, Manuale di diritto pubblico e privato ottomano, İskenderiyye 1865.
- FITZGERALD, S. V. İslâm Hukukunun Roma Hukukundan İktibasta bulunduğu İddiası (terc. Bilge Umar), İ. Ü. Hukuk Fak. Mec. c. XXIX, sayı: 4 sene: 1964 sayısında ayrı Bası.
- GOLDZİHER, I, İslâm Ansiklopedisinde Fıkıh maddesi ve Le Dogme et La Loi de l'İslâm, Paris 1920.
- HAMİDULLAH-M, İslâm Hukuku Üzerine Roma Hukukunun Tesiri (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 7-22.
- Hamidullah, M. Roma Kanunu ile İslâm Kanunu arasındaki Münasebetler (terc.: Nafiz Danışman), İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt IV, sayı: III-IV (yıl 1955) s. 75-78
- JONES, Sir William, Essay on Bailments, 1781.
- ION, Michigan Law Review, c. 6, s. 44-52, 197-214, 371-396.
- KÖPRÜLÜ, F. İslâm Ansiklopedisinde Fıkıh maddesi.
- V. KREMER, Kùltür geschichte des Orients unter den Chalifen, Viyana 1875-1877, c. I, s. 532 v.d.
- MACDONALD, Müslim Theology, s. 85.
- MACNAGHTEN, Sir William, Principles and Precedents of Muhammadan Law, Calcutta 1817.
- NAALİNO, C. A. Roma Hukukunun İslâm Hukukuna Tesiri oldu mu (terc. Kemal Kuşçu), İslâm Fıkhı ve Roma Hukuku, İstanbul 1964, s. 53-67.
- NALLİNO, etüdü için bkz. Sebilürreşad, sayı: 259, 260, 261, 262, 263.
- DE ROUSSIER, C. R. Rev. Hist. de Droit, 1934, s. 323 v. d.
- SAİT PAŞA, Hatırat, c. I. s. 178.
- SAKSENA, Müslim Law, 1937, s. 105-108.
- SANTİLLANO, Avant proje de Code Tunisien et des Obligations.
- SAVA PAŞA, İslâm Hukuku Nazariyatı Hakkında Bir Etüd, Ankara 1955, c.I, s. 4-15.
- SCHACHT, J. Introduction to Islamic Law, Oxford 1964, s. 8-9.
- SHERMAN, Roman Law in the Modern World, 3 th ed, s. 139, 178-181.
- SCHMİDT, Die Occupatio im islâmschen Recht, Der İslâm 1910.
- SCHWARZ, A. B. Roma Hukuku Dersleri, İstanbul 1958, s. 21-22.
- SEYYİD ABDULLAH ALİ HUSEYN, el-Mukârenât'ut-Tesri'yyetu beyn'el-Kavânin'il-Vad'iyet'il-Medeniyyeti ve't-Tesri-İslâmi... Cuz 1-4, Kahire 1947-1949.
- TURNAGİL, Ahmed Reşid, İslâmiyet ve Milletler Hukuku, İ. Ü. Hukuku Fak. Mec c. VIII, sayı: 1-4 v.d.
- TYABJİ, A. Muhammadan Law, 3th ed, s. 827.
- ULLAH, Müslim Law of Marriage, 1926 tarihli tez, s. XLVI v.d.
- WILSON, Sir Roland, Digest of Anglo-Muhammadan Law, 5th ed. 20 v.d.
- YÜSÜF MÜSÂ, Beyn' eş-Şer'atı ve'l-Kânûn'ir-Rûmâni, Kahire.

Gençliğin kaleminden üç cephesiyle

ÇIKTI

Akif